

Sygn. akt II CSK 185/18

POSTANOWIENIE

Dnia 23 maja 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Joanna Misztal-Konecka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Beata Janiszewska

SSN Marcin Krajewski

w sprawie z wniosku K. P. i M. P.
przy uczestnictwie P. Spółki Akcyjnej w Ł.
o ustanowienie służebności przesyłu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 23 maja 2019 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawców
od postanowienia Sądu Okręgowego w Ł.
z dnia 21 września 2017 r., sygn. akt III Ca (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę do
ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Ł.,
pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

1. Postanowieniem z 20 września 2016 r. Sąd Rejonowy w Ł., w sprawie z wniosku K. P. i M. P. z udziałem P. Spółki Akcyjnej z siedzibą w Ł. o ustanowienie służebności przesyłu, oddalił wniosek, zasądził od K. P. i M. P. solidarnie na rzecz P. Spółki Akcyjnej z siedzibą w Ł. kwotę 257 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Sąd Rejonowy ustalił, że właścicielami nieruchomości położonej w Ł. przy ul. W., stanowiącej działkę numer [...], o powierzchni 0,1443 ha, we wspólności ustawowej majątkowej małżeńskiej, byli G. Z. i K. Z. Dla nieruchomości tej Sąd Rejonowy w Ł. prowadzi księgę wieczystą o numerze (...), Wnioskodawcy nabyli prawo własności nieruchomości w wyniku umowy sprzedaży z 13 maja 2003 r., rep. A numer (...). Obecnie właścicielami nieruchomości położonej w Ł. przy ul. W. są M. P. w 1/2 części oraz K. P. w 1/2 części.

Nad nieruchomością biegnie jednotorowa linia energetyczna 110 kV relacji E.-P. Na terenie nieruchomości nie ma usytuowanych żadnych słupów wskazanej linii wysokiego napięcia. Linia ma trzy przewody prądowe i 2 odgromowe.

Wcześniej właścicielem nieruchomości objętej wnioskiem był Skarb Państwa, a następnie Gmina Ł.. Postanowieniem z 27 maja 1964 r., wydanym w sprawie o sygnaturze akt V Ns I (...), Sąd Powiatowy w Ł. stwierdził, że Skarb Państwa na podstawie przedawnienia (zasiedzenia) jest właścicielem nieruchomości położonej w Ł. przy ul. W. o powierzchni 629 m², uregulowanej w księdze wieczystej hip. nr (...), rep. hip nr (...), na planie 24, w miejsce E. J. Postanowieniem z 27 maja 1964 r., wydanym w sprawie o sygnaturze akt V Ns I (...), Sąd Powiatowy w Ł. stwierdził, że Skarb Państwa na podstawie przedawnienia (zasiedzenia) jest właścicielem nieruchomości położonej w Ł. przy ul. W. o powierzchni 690 m², uregulowanej w księdze wieczystej hip. nr (...), rep. hip nr (...), na planie 26, w miejsce W. i L. S. Postanowieniem z 17 października 1968 r., wydanym w sprawie o sygnaturze akt V Ns I (...), Sąd Powiatowy w Ł. stwierdził, że Skarb Państwa na podstawie przedawnienia (zasiedzenia) jest właścicielem nieruchomości położonej w Ł. przy ul. W. o powierzchni 1048 m², na planie numer 25, uregulowanej w KW rep. hip (...), w miejsce W. i L. S.

Decyzją z 7 grudnia 1992 r., prawomocną od 22 grudnia 1992 r., na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy z 10 maja 1990 r. - Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych w związku z art. 5 ust. 1 owej ustawy, Wojewoda (...) stwierdził nabycie przez Gminę Ł. z mocy prawa nieodpłatnie nieruchomości położonej w Ł. przy ul. H. oznaczonej jako działka numer [...], w obrębie G-I o powierzchni 1 443 m², uregulowanej w

księdze wieczystej KW (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Ł.. Nieruchomość znajdowała się wówczas w użytkowaniu Spółdzielni Pracy „E.” w Ł.

Napowietrzna, jednotorowa linia wysokiego napięcia 110 kV E. została wybudowana pod koniec lat 50-tych XX wieku, a w latach 60-tych i 80-tych XX wieku była modernizowana. Modernizacja polegała na wymianie przewodów prądowych i odgromowych oraz wymianie izolacji. Nie obejmowała wymiany słupów. Przebieg linii nie uległ zmianie. W dniu 9 września 1964 r. dokonano odbioru przedmiotowej linii zwanej też E.-P. po kapitalnym remoncie. W 2007 r. pomalowano metalowe konstrukcje wsporcze linii, a w 2010 r. ponownie wymieniono izolację.

W ramach prowadzonego przedsiębiorstwa P. Spółka Akcyjna w Ł. dokonuje dwóch rodzajów zabiegów eksploatacyjnych. Obchód linii to ocena wzrokowa stanu technicznego linii. Oględziny przeprowadzane są raz w roku, sporządza się z nich protokół. Na ogół zabieg ten przeprowadza się bez wchodzenia na teren nieruchomości, nad którą przebiega linia. Przegląd linii wiąże się zaś z wejściem pracownika na konstrukcję słupa i polega na sprawdzeniu stanu wszystkich elementów w górnej części słupa. Przegląd taki wykonywany jest obecnie raz na 5 lat, sporządza się z niego protokół. Dodatkowo, gdy na nieruchomości, nad którą przechodzą przewody linii, znajdują się budynki mieszkalne, w których przez całą dobę przebywają ludzie raz na 5 lat dokonywane są pomiary natężenia pola elektrycznego i magnetycznego. Natomiast, jeżeli na nieruchomości, nad którą przebiegają przewody linii, znajdują się budynki inne niż przeznaczone do celów mieszkalnych dokonywane są pomiary pola jedynie tam, gdzie przewody znajdują się najniżej. Z pomiarów pola sporządzane są sprawozdania.

Przedmiotowa linia elektroenergetyczna użytkowana była przez Skarb Państwa - Zakłady (...) w W. Od 30 stycznia 1975 r. w strukturze organizacyjnej Zakładów (...) w W. wyodrębniono Zakład (...) Ł. 13 stycznia 1976 r. przekazano Zakładowi (...) Ł. składniki majątkowe związane z obszarem jego działania, w tym linię 110 kV objętą wnioskiem. Zarządzeniem nr (...)/89 Ministra Przemysłu z 16 stycznia 1989 r. utworzono przedsiębiorstwo państwowe Zakład (...) Ł. z siedzibą w Ł. Zarządzeniem nr (...)/93 Ministra Przemysłu i Handlu z 9 lipca 1993 r. Zakład (...)

Ł. w Ł. uległ podziałowi i przekształceniu w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa pod nazwą (...) Zakład (...) Spółka Akcyjna w Ł.. 12 lipca 1993 r. przekształcono przedsiębiorstwo państwowe Zakład (...) Ł. z siedzibą w Ł. w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa o nazwie (...) Zakład (...) Spółka Akcyjna. Umową aportowego zbycia przedsiębiorstwa z 30 czerwca 2007 r. składniki (...) Zakładu (...) Spółki Akcyjnej w Ł., między innym budowie oraz ruchomy majątek sieciowy związany z prowadzeniem przedsiębiorstwa obejmujący w szczególności urządzenia służące do doprowadzania lub odprowadzania prądu elektrycznego w rozumieniu art. 49 K.c., służebności gruntowe, w tym służebności polegające na zapewnieniu dostępu do urządzeń służących do doprowadzania prądu elektrycznego, zostały wniesione do Ł. spółka z o.o. z siedzibą w W. Ł. spółka z o.o. z siedzibą w W. zmieniła firmę na P. Ł. spółka z o.o., zaś w sierpniu 2010 r. P. Ł. spółka z o.o. uległa połączeniu przez przejęcie całego majątku spółki i przekształciła się w P. Spółkę Akcyjną z siedzibą w Ł.

G. Z. i K. Z. do 2006 r. prowadzili na nieruchomości przy ul. W. w Ł. działalność gospodarczą w postaci szwalni. Na nieruchomości znajdował się wówczas budynek magazynowy i produkcyjny. W związku z przebiegiem nad nieruchomością linii energetycznej konieczne było skrócenie czasu pracy pracowników szwalni. Wystąpiły także problemy z rozbudową budynków na nieruchomości. Początkowo wskazywano, że jakakolwiek rozbudowa jest niemożliwa. Następnie wskazywano na konieczność ograniczenia wysokości budynków. W latach 2006-2012 G. Z. i K. Z. wynajmowali przedmiotową nieruchomość. W piśmie z 6 września 2007 r. Ł. sp. z o.o. w Ł. wystosowała do (...) Architektura[...] pismo dotyczące warunków rozbudowy istniejącej szwalni, zlokalizowanej na nieruchomości przy ul. W. w Ł., pod napowietrzną linią 110 kV.

W piśmie z 31 października 2012 r., doręczonym w dniu 6 listopada 2012 r. pełnomocnik wnioskodawców wezwał uczestnika do zawarcia umowy dotyczącej odpłatnego ustanowienia służebności przesylu na nieruchomości objętej wnioskiem w terminie 14 dni od doręczenia wezwania. W odpowiedzi na powyższe wezwanie, w piśmie z 3 grudnia 2012 r., P. Spółka Akcyjna w Ł. wskazała, że nie znajduje podstaw do zawarcia z wnioskodawcami umowy służebności przesylu. Uczestnik wyjaśnił, że przez nieruchomość wnioskodawców przebiega linia, wysokiego

napięcia relacji E., wybudowana w 1958 r. Wskazał, że nabył tytuł prawny do korzystania z nieruchomości wnioskodawców przez zasiedzenie.

Jako przyczynę oddalenia wniosku o ustanowienie służebności przesyłu Sąd Rejonowy wskazał nabycie służebności przesyłu przez uczestnika w drodze zasiedzenia z dniem 22 grudnia 2012 r.

2. Postanowieniem z 21 września 2017 r. Sąd Okręgowy w Ł. oddalił apelację wnioskodawców oraz zasądził od K. P. i M. P. solidarnie na rzecz P. Spółki Akcyjnej w Ł. kwotę 257 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Okręgowy podzielił w całości ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy, uznając za bezzasadne zarzuty naruszenia art. 233 § 1 K.p.c. i art. 227 K.p.c. Podkreślił w szczególności, że wobec tego, iż nieruchomość należała do Skarbu Państwa w chwili posadowienia urządzeń, okoliczność oddania nieruchomości w użytkowanie wieczyste nie miała znaczenia dla oceny zasadności wniosku o ustanowienie służebności przesyłu, podobnie jak kwestia dobrej lub złej wiary uczestnika w zakresie posiadania służebności.

Sąd Okręgowy uznał zarzut naruszenia art. 321 § 1 K.p.c. w zw. z art. 13 § 1 K.p.c. przez przekroczenie granic sformułowanego przez uczestnika zarzutu zasiedzenia i przesłankowe ustalenie nabycia przez zasiedzenie służebności przesyłu na rzecz innego podmiotu, podobnie jak zarzut naruszenia art. 172 § 1 i 2 K.c. w zw. z art. 292 K.c. w zw. z art. 305⁴ K.c. za obojętne dla dokonanej przez Sąd Okręgowy odmiennej niż Sąd Rejonowy oceny prawnej w przedmiotowej sprawie.

Sąd Okręgowy uznał bowiem, że istotne znaczenie ma okoliczność, że czasie kiedy umieszczano urządzenie przesyłowe (1958 r.) Skarb Państwa był właścicielem przedmiotowej nieruchomości stosownie do art. 34 dekretu z 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich. Skarb Państwa, z mocy prawa, z dniem 1 stycznia 1956 r., stał się właścicielem przedmiotowej nieruchomości, co zostało potwierdzone deklaratoryjnymi postanowieniami Sądu Powiatowego z 27 maja 1964 r. o sygn. akt V Ns I Ns (...) i V Ns (...) oraz z 17 października 1968 r. o sygn. akt V Ns I (...). Zainstalowanie przez przedsiębiorstwo państwowe urządzeń

przesyłowych w 1958 r. na gruncie stanowiącym własność Skarbu Państwa, skutkowało ograniczeniem i obciążeniem odnoszącym się aktualnie do prawa własności wnioskodawców. Wnioskodawcy nabyli nieruchomości z istniejącym ograniczeniem własności nieruchomości, polegającym na obowiązku trwałego znoszenia stanu ukształtowanego położeniem zainstalowanych nad gruntem urządzeń przesyłowych wchodzących w skład przedsiębiorstwa przesyłowego i czynności niezbędnych do zapewnienia prawidłowej eksploatacji. W konsekwencji Sąd Okręgowy uznał, że rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego, oddalające wniosek o ustanowienie odpłatnej służebności przesyłu, odpowiadało prawu.

3. Od postanowienia Sądu Okręgowego skargę kasacyjną wywiedli wnioskodawcy, zaskarżając je w całości. Domagali się uchylenia zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu w Ł. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego. Skarga kasacyjna została oparta na obu podstawach kasacyjnych. Z jednej strony wnioskodawcy zarzucili naruszenie art. 2 ust. 1-3 ustawy z 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości, art. 3 K.c., art. 244 § 1 K.c. w zw. z art. 285 § 1 K.c. i art. 305¹ K.c., jak też art. 305² K.c., art. 292 K.c., art. 155 § 1 K.c., w zw. z art. 245 § 1 K.c. w zw. z art. 305⁴ K.c.

Z drugiej strony postawione zostały zarzuty naruszenia art. 328 § 2 K.p.c. w zw. z art. 391 § 1 K.p.c. w zw. z art. 13 § 2 K.p.c., art. 321 § 1 K.p.c. w zw. z art. 391 § 1 K.p.c. w zw. z art. 13 § 2 K.p.c., art. 365 K.p.c. w zw. art. 244 § 1 K.p.c. w zw. z art. 391 § 1 K.p.c. i art. 13 § 2 K.p.c., art. 385 § 1 K.p.c. w zw. z art. 13 § 2 K.p.c.

4. W odpowiedzi na skargę kasacyjną P. S.A. domagała się jej oddalenia i zasądzenia od wnioskodawców na rzecz uczestniczki zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

5. Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie, choć nie wszystkie postawione w niej zarzuty można podzielić.

6. Odnosząc się w pierwszej kolejności do zarzutu naruszenia art. 328 § 2 K.p.c. w zw. z art. 391 § 1 K.p.c. w zw. z art. 13 § 2 K.p.c., należy wskazać, że

zarzut naruszenia art. 328 § 2 K.p.c. (a w stosunku do orzeczenia sądu drugiej instancji – art. 328 § 2 K.p.c. w zw. z 391 § 1 K.p.c.) może być usprawiedliwiony tylko w tych wyjątkowych okolicznościach, w których treść uzasadnienia orzeczenia sądu drugiej instancji uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia (m.in. wyrok Sądu Najwyższego 18 marca 2003 r., IV CKN 1862/00, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 20 lutego 2003 r., II CKN 1138/00, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 5 kwietnia 2002 r., II CKN 1368/00, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 4 lipca 2012 r., I CSK 72/12, niepubl.). Z taką sytuacją z pewnością nie mamy do czynienia w rozpoznawanej sprawie, niezależnie od oceny prawidłowości zaskarżonego rozstrzygnięcia.

W judykaturze przyjmuje się, że jeżeli sąd drugiej instancji w pełni podziela ocenę dowodów, której dokonał sąd pierwszej instancji, to nie ma obowiązku ponownego przytaczania w uzasadnieniu wydanego orzeczenia przyczyn, dla których określonym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej. W takim wypadku wystarczy zdecydowane stwierdzenie, że podziela argumentację zamieszczoną w uzasadnieniu wyroku sądu pierwszej instancji, w którym poszczególne dowody zostały wyczerpująco omówione, i traktuje ustalenia pierwszoinstancyjne jako własne. Analiza zaskarżonego postanowienia dowodzi, że właśnie takie stanowisko zajął Sąd Okręgowy, który podzielił w całości ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Rejonowy jako mające umocowanie w zgromadzonym materiale dowodowym.

Sąd Okręgowy zaprezentował również analizę prawną – co istotne całkowicie odmienną od stanowiska Sądu Rejonowego – która w jego ocenie uzasadniała wydanie orzeczenia oddalającego wniosek. Niewątpliwie kształt uzasadnienia sądu odwoławczego pozwala na dokonanie kontroli kasacyjnej zaskarżonego orzeczenia, również w aspekcie prawnym.

7. Bezzasadny jest zarzut naruszenia art. 321 § 1 K.p.c. w zw. z art. 391 § 1 K.p.c. w zw. z art. 13 § 2 K.p.c., który opiera się na błędnym założeniu skarżącego, że jedyną przesłanką oddalenia wniosku o ustanowienie służebności przesyłu może być wykazanie przez uczestnika postępowania nabycia służebności przesyłu lub

służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu w drodze zasiedzenia. Stanowisko to pomija treść art. 305¹ K.c., zgodnie z którym nieruchomość można obciążyć na rzecz przedsiębiorcy, który zamierza wybudować lub którego własność stanowią urządzenia, o których mowa w art. 49 § 1 K.c., prawem polegającym na tym, że przedsiębiorca może korzystać w oznaczonym zakresie z nieruchomości obciążonej, zgodnie z przeznaczeniem tych urządzeń (służebność przesyłu). Oczywiste jest w systemie prawa rzeczowego, że do ustanowienia służebności może dojść jedynie wtedy, gdy przedsiębiorcy przesyłowemu nie przysługuje prawo do korzystania w oznaczonym zakresie z nieruchomości obciążonej, zgodnie z przeznaczeniem urządzeń przesyłowych. W konsekwencji sąd nie orzeka ponad żądanie w rozumieniu art. 321 § 1 K.p.c. w zw. z art. 13 § 2 K.p.c., jeżeli oddała wniosek o ustanowienie służebności, gdy z okoliczności sprawy wynika, iż przedsiębiorcy przesyłowemu przysługuje już prawo korzystania z określonej nieruchomości, niezależnie od tego, czy uczestnik postępowania wskazywał na tę właśnie okoliczność jako podstawę swojego żądania sprzeciwiającego się uwzględnieniu wniosku o ustanowienie służebności.

Skoro tak, nie stanowi naruszenia art. 321 § 1 K.p.c. w zw. z art. 391 § 1 K.p.c. w zw. z art. 13 § 2 K.p.c. oparcie orzeczenia o oddaleniu wniosku na ustaleniu, że uczestnik postępowania jest uprawniony do korzystania z nieruchomości wnioskodawcy z tego powodu, iż nabył to uprawnienie w drodze uwłaszczenia, a nie zasiedzenia. Reasumując, w postępowaniu o ustanowienie służebności przesyłu rozpatrzenie zarzutu zasiedzenia służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu musi być poprzedzone oceną, czy podmiot podnoszący taki zarzut nie dysponuje już tytułem prawnym do korzystania w odpowiednim zakresie z nieruchomości, na której służebność miałaby zostać ustanowiona; powstanie takiego tytułu z mocy prawa z dniem nabycia przez przedsiębiorstwo państwowe własności urządzeń przesyłowych wyłącza zasiedzenie służebności i czyni bezzasadnym wniosek o jej ustanowienie.

8. Na nieporozumieniu zdaje się polegać zarzut naruszenia art. 365 K.p.c. w zw. z art. 244 § 1 K.p.c. w zw. z art. 391 § 1 K.p.c. i w zw. z art. 13 § 2 K.p.c. poprzez jego błędne zastosowanie i przyjęcie, że do nabycia przez Skarb Państwa własności nieruchomości, której dotyczy wniosek doszło na mocy dekretu

z 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich. Lektura postanowień Sądu Powiatowego z 27 maja 1964 r., wydanego w sprawie o sygnaturze V Ns I (...), z 27 maja 1964 r. wydanego w sprawie o sygnaturze V Ns I (...) oraz z 17 października 1968 r. wydanego w sprawie o sygnaturze V Ns I (...), tak sentencji, jak i uzasadnień, nie pozostawia wątpliwości, że podstawę prawną stwierdzenia nabycia przez Skarb Państwa własności nieruchomości, której dotyczy wnioski, stanowiły regulacje dekretu z 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich, nie zaś dotyczące zasiedzenia przepisy dekretu - Prawo rzeczowe.

9. Niezależnie od postawienia przez skarżącego szeregu zarzutów naruszenia prawa materialnego, fundamentalne znaczenie przypisać należy tej ich części, która odnosi się do uznania przez Sąd Okręgowy, że przedsiębiorstwo przesyłowe na skutek uwłaszczenia urządzeniami przesyłowymi uzyskało również uprawnienia odpowiadające służebności przesyłu. Pogląd taki, wyrażany w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2016 roku, IV CSK 509/15, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2016 roku, IV CSK 510/15, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2016 roku, V CSK 549/15, niepubl.), spotkał się ze słuszną krytyką, zarzucającą mu brak oparcia w przepisach prawa dla tworzenia konstrukcji o skutkach wywłaszczających. Ostatecznie w uchwale składu siedmiu sędziów z 5 czerwca 2018 r. (III CZP 50/17, OSNC 2019/1/1) Sąd Najwyższy wskazał, że nabycie przez przedsiębiorstwo państwowe - na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych - własności urządzeń przesyłowych posadowionych na nieruchomościach należących do Skarbu Państwa nie spowodowało uzyskania przez to przedsiębiorstwo z mocy prawa służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu obciążającej te nieruchomości. Podzielenie argumentacji zaprezentowanej w uzasadnieniu tejże uchwały czyni, z jednej strony, zbędnym jej przytaczanie, z drugiej zaś – stanowi podstawę uznania za słuszny zarzutu naruszenia art. 2 ust. 1-3 ustawy z 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości.

10. Podsumowując dotychczasowe rozważania, należy stwierdzić, że rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego oparte zostało na wadliwym założeniu prawnym,

co przedłożyło się w istocie na nierozpoznanie zarzutów apelacji. Niezbędne było zatem uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W niniejszej sprawie niezbędne jest również uwzględnienie, że urządzenia przesyłowe, będące przyczyną zainicjowania niniejszego postępowania zostały posadowione na nieruchomości stanowiącej własność Skarbu Państwa przez przedsiębiorstwo państwowe w czasie obowiązywania zasady jednolitej własności państwowej. Według tej zasady wywodzonej z art. 128 K.c. w pierwotnym brzmieniu, do czasu wejścia w życie w dniu 1 lutego 1989 r. ustawy z 31 stycznia 1989 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny, Skarb Państwa był wyłącznym podmiotem uprawnień dotyczących mienia państwowego, a państwowe osoby prawne wykonywały jedynie te uprawnienia w imieniu własnym, ale na rzecz tego podmiotu. Państwowe osoby prawne - w granicach swej zdolności prawnej - wykonywały względem zarządzanych przez nie części mienia ogólnonarodowego uprawnienia płynące z własności państwowej. Do państwowych osób prawnych zaliczane były przedsiębiorstwa państwowe (art. 2 dekretu z dnia 26 października 1950 r. o przedsiębiorstwach państwowych).

Zniesienie konstrukcji jednolitej własności państwowej nie spowodowało przekształcenia przysługujących państwowym osobom prawnym - na mocy Kodeksu cywilnego i ustaw szczególnych - uprawnień do części mienia ogólnonarodowego, pozostających w ich zarządzie. Przekształcenie zarządu w odniesieniu do gruntów w prawo użytkowania wieczystego, a w odniesieniu do znajdujących się na tych gruntach budynków, innych urządzeń i lokali w prawo własności nastąpiło w dniu 5 grudnia 1990 r. na podstawie art. 2 ust. 1 i 2 ustawy z 29 września 1990 r. o zmianie ustawy z 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości, natomiast w odniesieniu do innych składników majątkowych - również w prawo własności - przekształcenie dokonało się w dniu 7 stycznia 1991 r., na podstawie art. 1 pkt 9 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych. Urządzenia przesyłowe wchodzące w skład przedsiębiorstwa państwowego nie były objęte uregulowaniem art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 29 września 1990 r., jeżeli nie były posadowione na gruntach będących w ich zarządzie.

Przed dniem 5 grudnia 1990 r. do przekształceń własnościowych w zakresie mienia ogólnonarodowego mogło dojść na rzecz jednostek samorządu gminnego w drodze procesu komunalizacji. W przypadkach określonych w art. 5 ustawy z dnia 10 maja 1990 r. - Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych, mienie ogólnonarodowe (państwowe) należące do rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego, a także niektórych przedsiębiorstw państwowych oraz niektórych zakładów i innych jednostek organizacyjnych, stawało się z mocy prawa z dniem wejścia w życie tej ustawy, tj. z dniem 27 maja 1990 r., mieniem gminy (art. 7 ust. 1), z tym że nabycie mienia ogólnonarodowego przez gminę nie mogło naruszać praw osób trzecich do tego mienia (art. 7 ust. 2). W ten sposób gmina stawała się właścicielem nieruchomości, na której były już posadowione urządzenia przesyłowe, wstępując w sytuację prawną Skarbu Państwa.

Nie można też pominąć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przesądzono, iż posadowienie urządzeń przesyłowych przez przedsiębiorstwo państwowe w okresie obowiązywania zasady jednolitego funduszu własności państwowej na gruncie stanowiącym własność Skarbu Państwa, które w następstwie przekształceń własnościowych na początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku stało się z mocy prawa ich właścicielem, ale nie nabyło praw do tego gruntu, gdyż inny podmiot stał się z mocy prawa jego właścicielem albo użytkownikiem wieczystym, doprowadziło do powstania sytuacji faktycznej rodzącej skutki prawne w relacjach między właścicielem nieruchomości a przedsiębiorcą przesyłowym (uchwała Sądu Najwyższego z 16 maja 2017 r., III CZP 101/16, OSNC 2017/1/123). W konsekwencji obowiązkiem sądów rozstrzygających niniejszą sprawę jest wszechstronna ocena, czy rzeczywiście przedsiębiorstwo przesyłowe legitymuje się tytułem prawnym do korzystania z nieruchomości wnioskodawców, a jeśli tak – do precyzyjnego wskazania o jaki dokładnie tytuł chodzi i w jaki sposób uzyskany.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 K.p.c. orzekł jak w sentencji.

